

Nr 107.

Av herr Egnell m. fl., om uppskov med obligatoriskt införande av det sjunde läsåret i folkskolan m. m.

Inom åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition ha de automatiska utgiftsökningarna beräknats uppgå till inte mindre än omkring 17 milj. kronor. Trots företagna besparingsåtgärder utvisar även huvudtiteln en ökning i fråga om slutsumman, som med 5 milj. kronor överstiger motsvarande summa för nu gällande budget. Med hänsyn till det ansträngda statsfinansiella läget och finansministerns klara deklARATIONER angående besparingar på olika områden är detta givetvis att beklaga.

I redogörelse till 1939 års lagtima riksdag berörde statsrevisorerna den särskilda uppmärksamhet, som ur statsfinansiell synpunkt måste ägnas kostnaderna för folkskoleväsendet. Det konstaterades sålunda att största avlöningsanslagen i riksstaten äro de, som avse avlöning och tillägg åt folk- och småskollärare. Uppmärksamheten synes även böra ägnas sambandet mellan de automatiska utgiftsökningarna och skolväsendets fortskridande vidgade omfattning, lästidens förlängning och införandet av sjuårig folkskola. I samband härmed ha även beslutade löneregleringar spelat en betydande roll.

I årets statsverksproposition har under åttonde huvudtiteln för bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor upptagits ett förslagsanslag av 128 milj. kronor. Detta anslag har upptagits med beräknat belopp i avvaktan på särskild proposition. Det överstiger emellertid med icke mindre än 8 milj. kronor motsvarande post i årets budget.

Angående detta anslag må följande framhållas. Från och med år 1936/37 övertog staten, som dessförinnan icke helt bidragit till kostnaderna för folk- och småskollärarnas kontanta avlöning, hela kostnaden därför. Då den härigenom uppkomna kostnadsökningen anslogs till 4.4 milj. kronor, beräknades av skolöverstyrelsen anslagsbelastningen på denna punkt för budgetåret 1937/38 till vid pass 65.5 milj. kronor.

Den år 1937 genomförda löneregleringen trädde i kraft från och med början av år 1938. Därvid räknades med att löneregleringen skulle medföra en höjning av anslaget till avlöning åt lärare vid folkskolor med i runt tal 25 milj. kronor årligen under de närmaste åren efter löneregleringen. Längre fram skulle, heter det, detta belopp komma att ökas, bland annat på grund av vissa lärares och lärarinnors uppflyttande i högre löneklass. I anslutning härtill beräknades anslagsbehovet för år 1938/39 till 89.5 milj. kronor. Särskilda sakkunniga hava emellertid hösten 1938 avgivit betänkande och förslag angående utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolorna m. m. Det år 1938 fattade beslutet om lönereglering för personal inom civila förvaltningen hade även sina konsekvenser i fråga om

anslaget till lönerna åt lärare vid folkskolorna. I avvaktan på förslag i anledning härav uppfördes i den 1939 avgivna statsverkspropositionen anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett beräknat belopp av 96.6 milj. kronor. Härtill komma dyrtidstillägg och provisoriska avlöningsförbättringar.

Av riksräkenskapsverket beräknades de verkliga löneutgifterna för budgetåret 1939/40 i fråga om statsbidragen till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor till 125 milj. kronor. Med hänsyn till omläggningen av sätet för utbetalning av statsbidragen och andra omständigheter avvägdes det ifrågavarande anslaget och upptogs i budgeten såsom inledningsvis antytts till ett belopp av 120 milj. kronor.

I fråga om lästiden beslöts vid 1936 års riksdag att utsträcka skolgången till att obligatoriskt omfatta sju läroår. Därvid skulle dock en viss övergångstid iakttagas. I överensstämmelse härmed avses att vid skolor, där antalet årsklasser 1 juli 1936 var sex, övergång till sjuårig skolkurs skall äga rum så snart sådan prövas lämpligen kunna ske, dock senast vid ingången av läsåret 1948/49. Utan vederbörande skoldistrikts medgivande kan icke före denna tidpunkt sjuårig skolkurs införas annat än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och i vart fall icke tidigare än läsåret 1942/43. På grund av särskilda skäl kan dock av Kungl. Maj:t anstånd meddelas för viss tid även utöver läsåret 1948/49.

I samband med 1937 års löne reglering bestämdes, att lästiden skulle för respektive skolår fastställas att uppgå till 34 $\frac{1}{2}$ veckor, 36 $\frac{1}{2}$ veckor eller 39 veckor, samt att vederbörande ordinarie folkskollärare skulle i anslutning härtill med hänsyn till lästidens längd placeras i respektive lönegrader B 15 (34 $\frac{1}{2}$ veckor), B 16 (36 $\frac{1}{2}$ veckor) och B 17 (39 veckor). Vid 1939 års riksdag beslöts en utvidgning av lästiden så till vida att en övergång skulle verkställas från det lägsta alternativet och de 36 $\frac{1}{2}$ veckorna sålunda komma att utgöra minimitid. Därmed följde automatiskt uppflyttning av de ordinarie folkskollärarna från lönegrad B 15 till närmast högre lönegrad. Samtidigt underströks av riksdagen departementschefens uttalande, att det bör vara statsmakterna angeläget att främja den pågående frivilliga utsträckningen av lästiden.

Det fattade beslutet om minimitidens höjning berörde omkring 700 skoldistrikt. Enligt lämnade uppgifter erhöles i följd härav 2,100 lärare med småskollärarkompetens och 2,200 lärare med folkskollärarkompetens utsträckt tjänstetid samt högre lön i överensstämmelse därmed.

Av stor betydelse med hänsyn till de omfattande ekonomiska konsekvenserna är den fortskridande mer eller mindre frivilliga utsträckningen av lästiden. Vederbörande synas på många håll ha uppfattat som en bland sina angelägnaste uppgifter att förmå skoldistriktet till ett forcerat genomförande av såväl den sjuåriga skolgången som den årliga lästidens förlängning.

Ökningen av anslaget till statsbidrag för avlöning av lärare vid folkskolorna har ovan berörts. Att lönekostnaderna stegrats i samband med ut-

ökandet av antalet skolår är naturligt. Det är även i konsekvens med det berörda sambandet mellan lästidens utökande och lärarnas uppflyttande i högre löneklass. Av proposition nr 252 till 1939 års lagtima riksdag framgår, att vederbörande departementschef vid dess avgivande räknade med ökade kostnader på grund av ändrade förhållanden i fråga om lästidens längd sedan våren 1938 med omkring 3.5 milj. kronor. Denna beräkning torde icke vara tilltagen i överkant. Det synes även böra observeras, att anslaget för lönerna till lärarna sprungit i höjden trots ett väsentligt minskat antal barn i skolåldern och vidtagna rationaliseringsåtgärder i fråga om skolornas och skolavdelningarnas antal.

Byggnadskostnaderna för skolor o. s. v. i samband med berörda utvidgningar av lästiden äro även för statsverket icke obetydliga. För skoldistriktet äro de än större, och därtill komma kostnader för skolskjutsar m. m. En fortskridande stegring av dessa utgifter i samband med fortsatt utökning av lästidens längd skulle för det allmänna medföra ytterligare utgiftsökningar. För befolkningen i synnerhet i de glest bebyggda delarna av vårt land, där avstånden till skolorna ofta äro stora, samt i alla de hem, där barnens hjälp i arbetet ofta är välbehövlig, skulle även ökade svårigheter tillskapas. I nuvarande tidsläge och med hänsyn till växande svårigheter av ekonomisk art på skilda områden synes detta ingiva de starkaste betänkligheter.

Med hänvisande till vad sålunda anförts och under betonande av nödvändigheten att iakttaga sparsamhet på olika områden och undvika icke nödvändiga kostnadsökningar för det allmänna hemställa vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville uttala
att ett påskyndat genomförande av lästidens utökning
inom folk- och småskolan med hänsyn till nuvarande tids-
läge icke bör ifrågakomma; samt
att i anslutning härtill bestämmelserna om obligatoriskt
genomförande av sjunde skolåret och lästidens förlängning
tills vidare skola sättas ur kraft.

Stockholm den 23 januari 1940.

Wiktor Egnell.

John Gustavson

Joh. Friggedåker.

i Guntorp.

Arthur Heiding.

Allan Holstenson.

